

prohibitionis ratio colligitur tum ex ipsius miraculi circumstantiis, tum ex Bethsaitarum indeo. Nam licet cœcus Christi in vico Bethsaita oblatus fuerit, eum tamen non sanavit, nisi extra vicum, et sanationem evulgaris vetuit, quia hujus miraculi cognitione fraudare Bethsaitas voluit, ut pertinacem illorum animum plectret, juxta illud pridem ante se de Bethsaitis dictum, Matth. 11, v. 21: *Vox tibi, Corozain, vox tibi, Bethsaita, etc.* Indigni enim erant Bethsaitae, qui nova viderent miracula, quibus otiosa fuerant vetera. Nolebat enim eos testes hujus miraculi habere, quos parum fideles agnoverat, ut Salmeron ait, addens adhuc aliam rationem, cur Christus cœcum illum *extra vicum eduxerit*, cœque sanato prodigiosam hanc sanationem propalare in vico prohibuerit; quia minirum idem miraculum coram paucis voluit facere, et jactantie fugiendo exemplum prodigiosum.

Denuo Matth. 12, 15 et 16: *Secuti sunt eum multi, et curavit eos omnes, et præcepit eis, ne manifestaret eum facerent.* Quia ultime verba duplicit modo intelliguntur. Nam 1° prodigiosas has sanationes Christus evulgaris prohibuit, ne scribas et phariseos, quos jam in mortem sum conjurasse noverat, Matth. 12, 14, irritaretur. Noluit enim momenta a Patre suo praefinita prævertere, aut inimicis suis, 2° augendi ansam præbere. Confirmatur haec responso ex eo, quia S. Matthæus, ibid., v. 17, addit verba Isaiae, quibus Messia modestia et mansuetudo describitur: *Non contendet, neque clamabit, etc.* Iaque Christus moderationis causâ auffugit, et latere voluit. 3° Hac verba: *Ne manifestaret eum facerent, etiam cadere possunt in personam Christi, et in locum, quo confugerat, ita, ut sensus sit: Ne manifestarent ejus personam et fugere locum.* Sic enim tota fert historica series. Pharisæi sabbatum violatum indignantes, consilium Christi perderunt in eum; eorum furor ut se subducant Christus, recessit; secuti autem sunt eum multi, quos curavit. Ex his primum est concludere, Christum eisdem, et turbae ipsum comitanti prohibuisse, ut locum proderent, in quem cesserat. In peculiares rationes, ob quas Servator optimus merito ac sapienter quedam miracula sua evulgaris, dicto modo et in recensit circumstantiis prohibuit; quamvis ceteroprinus publico et compromis illustris miracula in confirmationem sue divine doctrina fecerit.

4° Quæres XVI: *Cur scriptores ethniæ de miraculis Christi tam copiosis, publicis, et stupendis silent?* Resp.: Falsum est, ethnici de gestis et miraculis Christi penitus siluisse. Contrarium enim jam supra, sect. 2, q. 2, num. 22, 24, a nobis ostensum est: *Ubi etiam rationes addite sunt, cur non mirandum esset, etiam si illis siluisserint.*

5° Quæres XVII: *An miracula Christi ab Evangelista narrata, reapsè facta sint, ac proin in sensu littorali inteligi debent, et tanDEM sint narrationes allegoricae, symbolicæ, atque propheticæ, ut Woolstonus contendit?* Resp.: Miracula Christi ab Evangelista recensita, reapsè patrata sunt, et contraria Woolstoni doctrina est impia ac destabilius. Ut id clarius pateat,

notandum est, quod Woolstonus in libro à se edito an. 1727, cuius inscriptio haec est: *Discursus de miraculis Salvatoris nostri in ratione ad presentem controverson, etc., asservare ausus sit, sensum littoralis miraculorum Christi, contradictionem involvere, et hoc de causa aut nullo modo, aut saltem non ea ratione, que vulgo creduntur, illa patrata fuisse, sed esse narrationes allegoricas, symbolicas atque propheticas.* Conatur autem hoc assertum duplice argumento evincere. Primum est, Patres antiquissimos et maxima venerando negasse sensum littoralis miraculorum Christi, ab Evangelistis recensitorum; alterum est, eadem miracula Christi, si in sensu littorali accipiuntur, absurdia et contradictoria involvere. Quid attinet secundum argumentum, id alibi per dectum refutabimus; quod verò ad primum spectat, sciendum est, quod Woolstonus copiosa testimonia antiquorum Patrum in medium proferat, ostensurus, eos negasse sensum littoralis miraculorum Christi; quia minirum sensu littorali addebant abundantem et perfidientem sensum spiritualiter ac mysticum. Si Patres sequi velimus, inter alia Woolstonus ait, *evangelica historia non est habenda pro verâ reali historia... Historia vita Jesu est duntata emblematica seu symbolica representatio spiritualis vite Jesu in animalibus hominum.* Verum, teste D. Joan. Leland (1), certum est, aliquo à viris eruditis, qui Woolstonum refutaverunt, luculentè demonstratum, quod Patres illi sensum littoralis et historicam veritatem gestorum Christi presupposuerint, et eidem deinde tangam fundamento allegoricas suas et mysticas expositiones inadieferint. Hac autem de causa affirmare, Patres veritatem historicam gestorum et miraculorum Christi voluisse incipiari, extrema audacie et invercende: fraudulentè assertum est. Id haud dubie agnovit ips. Woolstonus, qui in compluribus Patrum citationibus commissæ frandis convictus est. Ostensum enim est, teste eodem D. Leland loc. cit., quod libros Patrum tangam genuina horum opera citet, quem tamen possunt habent pro spiritis et suppositis; quod falsis interpretationibus et illicetis interpolationibus ac mixtionibus verborum omnia tentari, ut genuinum sensum citatorum auctorum vitaret; imo quod interdum eorum textus in sensu iisdem omnino contrario exponat; id quod facile patuerit, si Woolstonus integrus Patrum textus, et non mutilatus attulisset. Præterea, ut Cl. Udalricus Reis (2) recte ait: *SS. Patres (de miraculis Christi loquentes) sensum littoralis manifestè adstruant; tum quia fatetur, vera à Christo facta esse miracula; tum quia ex illis divinitatem religionis christianæ communiantur. Sed et ratio seidens persuadet, allegata paulo ante Christi opera in sensu littorali accipi debere; ac etiam si illis siluisserint.*

(1) In opere suo ex anglico in germanicum verso, hoc titulus: *D. John Lelands Abriss der normannischen Deutschen Schriften, etc.*, Hannover 1755. Latinum D. Joan. Lelandi recensio precipiorum scriptorum de Gestis editorum, Hannoveræ, 1755. Epist. VII, seu artic. Woolstonus.

(2) De veris, falsisque miraculis, p. 2, sect. 4, cap. 1, § 156.

PARS VII. SECT. III. DE MIRACULIS CHRISTI IN EVANGELIO RECENSITIS.

prout reverè fuisse gesta, prout ab Evangelistis referuntur. Nam neque mortuus vivere, neque paraliticus ambulare, neque cœcus videre, talemque in seculo mutationem experiri potest, nisi rapè vivat, ambulet atque videat. Nec possibile est, ut alii convincantur, hoc factum esse, nisi ejusmodi homines vivere, ambulare, at videre omnino perspectum habeant. Atqui tunc illi, in quibus haec miracula sunt producta, vivendi, ambulandi, atque videndi contulint, longo probaturum; tum etiam illi plurimi, ac vel maximè Christi hostes, de factis id genus mutationibus plenè convicti fuere. Praetclarè hoc de inter alias SS. Patres disserunt Arnobius l. 6 contra Gentes, qui prout jure optimo consuli meretur. Hucusque laudatus auctor. Vide etiam que nos alibi (1) hoc de re dimicimus.

6° Corollarium. Ex dictis patet, falsum quoque et impium esse assertum auctoris Cogitationum philosophiarum, § 50 et seq., ac aliorum incredulorum, qui dicunt, miracula Christi non fuisse facta realia, et physica, sed meras sensuum illusiones. Contrarium enim evidenter constat ex illis que numero 65 modo diximus, et ex auctoribus hoc numero citatis. Profecto impossibile est, ut illa omnia tam in iis qui senati aut resuscitati sunt, quam in illis, qui testes horum prodigiorum oculati erant, per meram sensuum illusionem evenerint. Certè, si vel minima deceptio locum habuisset, id Christo, ejusque discipulis Pharisæi aliis que Judei exprobrabant; neque necesse fuit, ut ille ad calumniam configerent, dicentes, Luc 11, 15: *In Beelzebub principe demoniorum ejicit demona.* Præterea scrutinare incredulorum historiam evangelicam de resurrectione Christi, illuminatione cœci natu et Lazarii resuscitatione; videbunt manifestè, in publicis hisce factis ne quidem potuisse ullam sensuum illusionem, aut aliam quamcumque fraudem intervenire.

CAPUT III.

De miraculis Christi sigillatum consideratis.

6° Quæres. XVIII: *Quid ad incredulorum dicitur, quibus primum miraculum Jesu Christi mutationis aqua in vinum, in nuptiis in Cana Galileæ, impugnat, respondendum sit?* Antequam haec questio distinctius resolvatur, notandum est quod increduli contra narrationem evangelicam hujus primi miraculi à Christo patrati, varia opponant. Nam 1° Woolstonus (2) ait, sibi probable non videri, Christum seviris gravibusque moribus viventem nuptiis interfuisse, presertim cum in nuptiis celebritate apud Judæos magna fuerit morum licentia. 2° Auctor de l'Historie critique de J.-C., teste Cl. Bullet (3), miratur, quod S. Jean, cap. 2, v. 8, 9, in describendo hoc miraculo spon-

(1) Vide supra sect. 2, num. 22 et 23, ubi præcipue notandum testimonium Quadrati, qui ex philosopho ethnico factus est christianus, et de veritate miraculorum Christi prædicare testatur. Item vide sect. 5, num. 51 et 52.

(2) Ita testatur Cerboni theol. revelat. tom. 2, 1, 5, quest. 1 art. 2, § 2, num. 6.

(3) Réponses critiques, tom. 2, pag. 295, édit. an. 1819.

(4) Verba Horii in opere inscripto: *Horus, oder Astrologisches Endurtheil... über Jesum und seine Jünger*, in 2 editione an. 1784, pag. 550, sunt hec: *Auf der Hochzeit zu Cana bestand jener gute Wein, welcher Wasser gewesen seyn soll, wohl hauptsächlich nur aus dem Saft süsser Früchte, den Jesus in die Krüge goss, und dann Wasser hinzu gießen ließ.*

(5) In uno Dictionario philosophico, artic. *Christianismus*.

(6) Vide Bullet opere citato, tom. 1, num. 64.

confirmare voluit, quod ipse fecit nuptias. Fatur enim erant de quibus dixit Apostolus, 1 Tim. 4, 5, prohibentes nubera, et dicentes, quod matrem essent nuptiae, et quod diabolus eas fecisset. Vide hanc de re etiam Salmeronem (1).

In celebratione autem nuptiarum apud Hebreos effrenem fuisse morum licentiam, undeam tandem Woolstonus novit? Contrarium profectò ili testantur, qui de celebratione nuptiarum Iudaicarum multitudinem et copiosè scriperunt (2). Similiter S. Gaudentius Brixensis episcopus (3) huc ex traditione se comparsus scribit: *Nuptiae apud Judos cum fierent (quantum tradizione comprimeris) dabatur de sacerdotali ordine, cui morem disciplina legitime gubernare, pudorisque curam gerent conjugales, simul etiam conviviorum apparatus ministros atque ordinem dispensarent, et pro hoc officio architrichius, id est, trichini prepositos dicebatur. Haec ergo gusturas vini ac aqua facit iubentur conviviorum ministri portare. Deinde ex ipso quod Christus erat homo gravis atque austerus, quemadmodum Woolstonus dicit, si qui fortasse convivio interfuerint, qui liberis logui, aut petulaute morum licentia uti vellent, eorum audacia Servator castissimus praetutu suā reprimeret facili poterat.*

69. Ad secundum responso patet ex verbis sancti Gaudentii modo clitis, ex quibus intelligimus, quid vox græca, ἀρχιτρίχιος, Architrichius, Joan. cap. 3, non significat primum conditum, seu economenum, qualem divites et mobiles habere solent, sed unum de ordine sacerdotale, quo, ut omnia honesta et ordinata fiant, nuptiis praest. Talem autem datum esse tam in nuptiis pauperum, quam divitiam Iudeorum, paritas rationis evincit, ut cuivis finem instituti luju officii expediens faciliter patet. Paulus autem responsum affect Cl. Bullet loc. cit. dicens, græca vox Architrichius, propriè significari cum qui curau gerit instituendi convivio, seu qui omnia parat, ordinat et disponit ad iustitendum convivium. Porro in nuptiis Cana Galilea, inquit, hanc curam in se suscepit aliquis amicus aut cognatus sposi, non vero quidam economus aut prefectus rei oeconomicæ, quales tantum in palatiis aut domibus prædictum aut illustrum personarum reperiuntur.

70. Ad tertium et quartum respondentes: Hoc miraculum aquæ in vinum converse stupent quidem et negant tanquam falsum et fictitum Woolstonus, Horus, Voltairius, aliisque increduli, indeque cavillationes omnino inceptas confluunt, quibus manifestam veritatem illius prodigiū apud imbecilles et imperitos suspectam faciant. At et miraculum (uti loc. supra cit. S. Augustinus eleganter ait) Domini nostri Jesu Christi.

(1) Tomo quarto, tractat. sexto, de miraculis Christi, pag. 55.

(2) Tales sunt Leone de Modena de Riti Ebraici, part. 4, cap. 5, Joannes Buxtorfii filius dissert. de Spousalibus, § 45, et seqq. Seldenus uxor hebraica, seu de nuptiis et divorciis, lib. 2, cap. 41 et seqq. et Morosini liber inscriptus: *Via delta fidei mostrata agi Elrei*, part. 2, cap. 60.

(3) De lectione Evangelii, tract. 9.

isti, quo de aquâ vinum fecit, non est mirum eis, qui noverunt, quia Deus facit. Ipse enim fecit vinum illo die in nuptiis in sex illis hydriis, quas impleri aquâ precepit, qui omni anno facit hoc in vitibus. Sicut enim quod misserunt ministri in hydriis, in vinum conversum est opera Domini; sic et quod e mibis fundit, in vinum convertitur ejusdem opere Domini. Porro recte et ingeniosè observat S. Thomas, quod ipsa vasa, seu sex illi hydrii, que in patrato illi miraculo adhibuit fuerunt, non obscurè probent, aquam tunc in vinum verè mutatam esse, et non solùm à relieto, vel admixto aliquo liquore saporem induisse. Vasa ista, inquit doctor Anglicus, cuius lectione 1 in cap. 2 Joan., deseruntur ad tollendam miraculi suspicionem propter corum puritatem, ne possit aliquis suspicari, quod aqua saporem et vini sumpsisset ex facibus vini prius in eis repositi (nam vasa illi erant secundum purificationem), et idèo purissima eportebat ea esse. Ubi sciendum, quemadmodum idem S. doctor eodem loco ait, quod... Iudei observationali multas ablationes corporales, et baptismata eaticum et vasorum. Unde quia erant in Palestina, in qua est defectus aquarum; habeant vasa, in quibus servabunt aqua purissima, quia se et vasa crebri lavarent, et idèo (Evangelista) dicit, quod erant illi sex lapides hydrii, id est, vasa ad conservandam aquam, ab hydriis, quod est, aqua postea secundum purificationem Iudeorum, id est, ad usum purificationis.

Addit doctor Angelicus cit. loc. adhuc aliam rationem, ob quam vasa illa (nempe sex hydrii...) expieates singula metretas binas vel ternas) omnem suspicionem facti miraculi removerint, nimisrum non solùm propter corum puritatem, sed etiam propter eorum capacitatem sat amplam. Quis enim credit, Christum aut tantum alieni liquoris, quo aqua in sex hydriis lapides contenta saporem vini induceret, secum ad nuptias attulisse, aut, etiam si attulisset, eumque aquæ illi miscuisse, hanc fraudem nec ab architrichino, nec ab iis, qui hydriæ aquâ implearerunt usque ad summum fuisse observandam? Hinc S. Thomas loc. cit. ait: Vasa ista deseruntur, ad tollendam miraculi suspicionem, tum propter corum puritatem, ut evidenter patet, quod aqua tot vasorum in vinum mutari non potuisse, nisi virtute divinâ.

At apponi Woolstonus anctioritatem S. Chrysostomi, et malâ fide tanquam sententias hujus S. Patris proponere non dubitat ea, que idem S. doctor expressè refutat. Nam S. Chrysostomus in verbis, ad que Woolstonus per summam fraudem respexit, non pronat, quid ipse sentiat, sed calumnias impiorum hominum confutandas in medium profert, et mox confutat. Hie rursus, inquit, S. Chrysostomus Homil. 22 in Joan., alias Homil. 21, quidam cavillantur dicentes, chriostum cœcum fuisse, hebetem gustantium sensum, qui rem non possent capere, nec iudicium ferre, ita ut nescirent, an vinum, an aqua id esset,

nam quod obrii essent, ipse architrichius declaravit. Sed mox hanc objectionem S. doctor refellit, subiungens haec verba: « Ridiculum planè illud est; verum hanc illorum suspicionem jam subtilit evan gelista. Non enim convivas ait de illa re sententiam tulisse, sed architrichium, qui sobrium adhuc nihil gustaverat. Seitis quippe omnes, quibus convivimus, cura committitur, esse omnium maximè sobrios unam hanc curam habentes, ut cum recto ordine omnia dispensetur. Ideoquæ sensum illum vigilem et sobrium ad rei gesta testimonium evocavit. Non enim dixit: Infundite convivis vinum, sed: Ferte architrichino... Ut autem gustavist architrichius aquam vinum factam, » etc. Joan. 2, 8 et 9.

Ex hoc autem prodigioso Christi facto nequam sequitur, Christum vel intemperantiam illorum foisse, qui invitati fuerant, vel ipsi bibendi, plus quam per est, ansam ac incitamentum dedisse; nam tantum miraculi admodum ciuitatem Christi venerationem non conciliare, atque temperantiam inspirare non debebat?

71. Ad quintum respondeo cum Cl. Bullet, Salmore alioquin interpretibus S. Scriptura, et dico vocem, inebriare, in S. Scriptura non semper significare crapulam; sed non semel habet aliam significacionem minù odiosam, solùmque significat profusorem letitiam, et moderatam satisactem ex rationibus fine intentam. Sic pronuntiatur in Canticis, cap. 5, v. 4, ait ad amicos suis: Come die, amici, et bibite, et inebriamini, charissimi. Neque tamen cogitare licet, quod eos ad crapulam et intemperantiam invit. Et in Psal. 64, v. 10, legimus: Visitasti terram, et inebriasti eam, id est, satiasti. Et in L. Genesis dicitur de convivio exhibito a Joseph fratribus suis: Biberaque, et inebriati sunt cum eo, in quem Scriptura locum S. Augustinus ita commentator: « Solent hinc ebriosi adhuc testis monii patrocinio; non propter filios filios Israel (seu Jacobi Patriarcha) sed propter Joseph, qui validè sapiens commendatur: sed hoc verbum (inebriati sunt) et pro satietate solere poni in Scripturis, qui diligenter advertit, multis in locis inveniet. Unde est illud: Visitasti terram et inebriasti eam... eo quod in terra benedictionis hoc positum est in domum Dei commemoratur, apparebant hanc ebrietatem saturitatem significare. Nam ita inebriari, ut inebriantur ebriosi, nec ipsi terra utile est, quoniam (terra) majore quam satietati sufficit, humor corrumpitur, sicut vita ebriosorum, qui non satiate se replet, sed mergunt diluvio. Itaque similiter dicendum, quod vox inebriati Joan. 2, 10, non temulentiam, sed moderatam satietatem in sensu explicato significet; prot' interpres hunc locum rectè expedit. Audamus Cornelium à Lapide, ita loquentem: « Et cum inebriati (id est, exhilarati) fuerint. Ebrietas enim sepe in Scripturâ vocatur liberalior potus, mentem exhilarans, sed rationis usu eam non prævans; si enim convives hi vere fuissent ebrii, utique eis Jesus aquam in vinum non mutasset; fuisse etiam et auxilium eorum ebrietatem; sed potius po-

tioni finem imposuisset, eosque domum amandasset. Idem fecisset B. Virgo. »

Ceterum, quod Christus miraculo illo in nuptiis Cana Galileæ patreto convivis non deberit incitamentum ad ebrietatem, jam diximus et probavimus supra in fine responsionis ad quartum.

72. Ad sextum ex variis variorum responsionibus quas prolixè et perquæ eruditè recenset Salmeron, seligo illam, quam ipse hic auctor tanquam unam ex melioribus, et Patrum auctoritate magnopere munim ampliebat. Ait nimisrum, quod Christus (si tenor verborum ipsius spectetur) asperius matrem sit allocutus, veluti repulsam dando, et tanquam matrem eam non agnoscendo; non ut matrem instrueret, quæ instructissima erat, et edicta à Deo; sed ut instrueret circumstantes, et posteros omnes, quod præstissimæ præcōnes evangeli et persona sacra non propter gloriam carnis operari, sed in gloriam Dei omnia referre debeat. Quid ergo mihi et tibi? id est, non debet maculari affectu carnis, quoniam propter Deum sincero et puro corde fieri debet; ut instruit pontifices et episcopos, dñm regant à consanguinitate, ut distribuant episcopatus, aut sacerdotia, aut alia quævis ministeria, nihil carnis tribuere, aut sanguini, sed potius intrepide dicant: Quid mihi, et tibi est, mater, aut frater, vel soror? etc. Et hie Christus aspero videatur locutus matre; ipsa tamen intus intellexit se esse exaudiatum. Et ita nullo modo verbi austerioritate contristata, magnâ cum prudenter et modestia ad ministros convivii conversa dixit: Quodcumque dixerit vobis, facite. Atque hunc sensum confirmant, imprimitus quidem S. Justinus M., L. QQ, et Respons., quest. 136: « Illud, inquit, quid mihi tecum est, mulier? non ad objurgationem dictum est matri à Saceratore, sed quasi hor demonstrare (seu ad matrem dicere) vellet: Non nos ii sumus, qui curam suscepimus vini, quod in nuptiis consumitur; tamen pro amore, si vis, ne deficiat eos vinum, die ministris, ut faciant, quæ ego eis dixerim, et videbis eis non deesse vinum; id quod etiam accidit. Non ergo verbis matrem objurgavit, cùm eam factis honoravit. » Similiter S. Bernardus, Sermon II in Domini. II post Epiphani, ita eloquitur: « Sed manifestè jam video (de Domine) quod non velut indignans, aut confundens, volens virginis matris verecundiam, dixeris: Quid mihi et tibi? cum venientibus ad te (juxta matris præceptum) ministris, nihil cunctatus facias, quod illa suggestis. Ut quid ergo, fratres, ut quid (Dominus) sic respondeat prius? Utique propter nos, ut conversos ad Dominum jam non sollicet carnalium cura parentum, et necessitudines ille non impediunt exercitium spiritualis. Quandiu enim de mundo sumus, debitorum nos constat esse parentibus, at postquam reliquimus nosmetipsos, multò magis ab eorum sollicitudine liberi sumus. » Et S. Gaudentius, Brixensis episcopus S. Ambrosio coevus, dum memorata Christi ad matrem suam verba, quid mihi et tibi, mulier? exponit, tract. 2 in Joan.: « Ipsa, inquit, beatissima Virgo, agnito responsione huic

profundo mysterio, intellexit non suggestionem suam presentem aspernare acceptam, sed secundum ilam spirituale rationem in mysterio tunc dilatam. Ceterum nunquam mandaret ministris, quodcumque dixerit vobis, facite, nisi Spiritu sancto posse partum divinum plena non solum responsionis Christi virtutem cognovisset, verum etiam futuri ab eo tunc ex aqua vini ordinem universum pravedisset. Quid enim interet sapientia Dei matrem, capacem Dei, etc.? Uli notandum, quod, quamvis S. Gaudentius illis Christi verbis, quid miti et tibi, mulier? alium sensum mysteriosum assignet, quam sit ille, quem non assurgavimus; prout patebit legenti totum ilum tractatum hujus S. Patris; tamen, ut ex modo citato ejusdem discorsi liquet, nobiscum in eo convenit, quod illa Christi ad matrem verba non sint hujus objurgatio, sed latens mysterii, quod B. Virgo probè intellexerat, involucrum.

75. Instant, teste Cl. Bullet, increduli, et aiunt: Si filius matrem suam compellaret nomine, mulier, merito judicaremus, eum irreverenter et contemptim aliquo matrem suam, ergo a pari. — R.: Mala est argumentatio à significacione aliecius vocis in una lingua, ad significacionem ejusdem vocis in omnibus aliis linguis. Nam non omnia nomina eamdem apud omnes populos significacionem habent, et fieri potest, ut aliqua vox diverso sensu sumatur. Ex gr., vox tyrannus, iuxta idiomam graecum, legitimum principem significat; apud nos vero pro illegitimo oppressore populi accipitur. Latro, iuxta idiomam latinum, olim significabat etiam militem, hodie autem tantum predatorem ad significandum hominem, qui furor et predat facit. Et sic de aliis ejusmodi exemplis loquendo.

Hoc prenotato, facile concedimus, quod, nomen mulier, in nostrâ vulgari lingua quandoque contempnit sonet; sed apud Hebreos sepè non solum nullum contemptum, sed potius honoris titulum significat, qui vocâ Italæ, domæ, vel Gallice, dama, quod significacionem respondet. Et profectò non est illi modo verisimile, quod Jesus Christus, dum in cruce pendens matrem suam dilecto discipulo Joanni tam tenero amoris affectu commendavit, ilam contemptur; appellabat autem eam tunc nomine, mulier. Porro Graeci et Romani nomine, feminæ, vel, mulier etiam personas principes, ipsasque reginas appellabant, dum eas aliquobantur. Sic in L. Aeneidis, versus 568, regine Dido nomen *femina* tribuitur: *Duce feminæ faci.* Et in Cyropœdia Xenophontis ad initium libri 5, Araspas dys Cyri reginam Susorum nomine, γυναι, mulier, appellat, et paulo infra aliis estate grandior dux capivam hanc reginam solaturus, ad eam ait: θεραπεύει γυναι, bono anima esto, mulier.

74. Scholion. Apud Cl. Bulletum (1) Rabbinus quidam, qui contra catholicam religionem librum scripsit, hoc titulus *Nizzachon, Tela ignea Satanae*, t. 2, p. 222, contendit, quod Christus matrem suam appellando mulierem, hoc ipso indicaverit eam non per-

(1) Ioc. cit. pag. 445.

petuò mansisse virginem. Verum, si hic Rabbinus attentius S. Scripturam legisset, facile suum errorem, quo putavit, nomen mulier semper significare feminam, que virginitatem amisit, corresisset. Nam Eva, Genes. 2, 22, in instanti quo formata est, adeoque dum adhuc erat virgo, dicitur mulier: *Et adiacevit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: et adduxit eam ad Adam.* Item illa subiit in paternal domo existens vocatur mulier, Num. 50, 4, ubi legimus: *Mulier si quidquid forvet, et se constituerit jumento, quæ est in donu patris sui, et in estate auctiæ puellaris, etc.* Tacco alla Scriptura loca, que hanc in rem adduci possunt. Unde Origenes, Homil. 8 in Leviticum, proprie inquit, rectè ait: *Apostolus, ad Galat. 4, 4, Mariam mulierem non pro corrupta integratis, sed pro sexus indicio nominavit...* Est porro et etatis istud vocabulum, ejus scilicet, quæ femineo sexui de annis pubertatis excedit, et ad id tempus, quo habili viro videatur transire. Sic autem contraria via appellatur qui adolescentia tempus excesserit, etiam si uxorem nondum habeat, cuius vir esse dicatur; quo nomine appellari solent etiam si quos femineo admixtione macula nulla perstringit. Si ergo rectè dicitur vir illi pro sola temporis attate..... quomodo non eadem consequentia etiam virgo, quae interemerat permaneat, pro sola etatis maturitate impler nominetur? Et S. Gaudentius, tract. 2 in Joan., Mariam asservat *mullerum appellari veritate sexus, non detrimento integratis*, ac paulo post additæ haec verba: *Hoc totum pro beatitudine Mariæ dixerim, cum illam Christus mulierum nuncupaverit, quæ dico tuu pars sic copiæ esse mater, ut virgo sacerdotus permaneret.* Denique S. Hieronymus, Comment. in Galat. cap. 4, v. 4, pariter aperiissimè ait: *Quod Apostolus, sanctam et beatam matrem Domini, mulierem, non virginem nominavit, hoc idem et in Evangelio secundum Mattheum scripsit;* quod est, quando uxor appellatur Joseph, et ab ipso Domino quasi mulier increpat. Non enim recesso erat semper quasi cœtæ et timide virginem dicere, cum mulier sexum magis significet, quam copulam viri, et secundum intelligentiam grecicam, *γυναι* tam uxor quam mulier valeat interpretari.

75. Queres XIX: *Quid Woolstoni paradyticæ miraculosam curationem apud Probaticam piscinam (Joan. cap. 5) irridenti respondendum.* — Resp.: Etsi magna patientia opus sit tum nobis ad referendas, tum lectoribus ad audiendas tot impii hominis contra memoriam Christi miraculum effusa blasphemias, tamen ad ostendendam Woolstoni aliorumque ei similium tum ignorantiam, tum petulantiam, operæ pretium est ad singulæ ejus dictoria paulo distinctius respondere. Illud ergo 1° querit Woolstoni, quæ de

PARS VII. SECT. III. DE MIRACULIS CHRISTI IN EVANGELIO RECENSITIS. 910
causa Probatice piscine solus Joannes mentionem fecerit; Josephus autem, qui conscripsit historiam Iudaicam, nihil de illâ traderit? Numquid hoc clarum indicium, quod piscina illa, et miraculum apud eandem patrum sint confita? 2° Si Joannes sue narrationi probabilitatem conciliare voluisse, profectò, inquit Woolstonis, innuere debuisset, quo tempore angelus descendebat, ut aquam moveret; indicate quoct vivios in singulos annos vel menses aut hebdomadas hoc fiebat, atque determinare cur unus tantum curbaratur. Proper defectum itaque harum circumstantiarum miraculum istud, inquit, incredibile redditor. 3° Quærat, anne languentes, cœci, claudi et aridi in aquam sessi immittere possint? Anne probable sit, languidum, quem Christus sanasse dicitur, tam diu frustra expectasse, ut aque ab angelo moverentur? 4° Quærat, an dignum Christo ejusque charitate fuerit, ut ex tam multis languentibus, cœcis, claudi, aridi, qui ibi jacabant, expectantes aquæ motum, unum duxtum sanaret? 5° Unde ultraferi infert, illum languidum, quamvis tristitia et octo annis infirmitate laboraverit, tamen tunc primò, quando Christus cum eo collocutus fuit, naturaliter ab illâ convalescere, et Christum, qui noverat statum hominis, absque intentione faciendo miraculum illi simpliciter dixisse, ut surget, tollat grabulum suum, et ambulet. Evidenter si Christus omnes sanasset, istum quoque, de quo hic sermo est, miraculosæ sanitati fuisse, credi posset; ut historici aliquando id omittant, quod nos observatione dignum putamus? Ceterum, transmissò quod Josephus de Probatice piscinâ sileat, non tamen de illâ sile Tertullianus, et quidem in lib. contra Iudeos, ubi ita ait: *Lex et prophetæ uerue ad Joannem fuerunt, et piscina Bethsaida usque ad adventum Christi, curando inveteratus ab Israel; deinde à beneficiis deinde, cùm ex perseverantia pioris sui nomen Domini per ipsos blasphemaretur.* Quæ vera esse dubitandum non est, cùm à Tertulliano ipsis Iudeis tam confidenter objecta sint. Similiter S. Hieronymus, testis oculatus (2), de Probatice piscinâ haec habet: *Piscina in Hierusalem, quæ vocatur πετραιον, et à nobis interpretari potest peculis. Haec quinque quandam porticus habuit; ostendunturque gemini lacus, quorum unus hyberni pluvias adimpleri solet, alter minimum in modum rubens, quasi eruentis aquis, antiqui in se operis signa testatur. Nam hostias in eo lavari à sacerdotibus solitas ferunt, unde et nomen accepit (3).* Ergo ex Josephi de hac piscinâ silentio nec Woolstonus, nec Anabaptistæ aliquid efficaciter probare possunt.

Nec Anabaptista contra veritatem illius piscinæ quidquam evincunt ex silentio veteris Testamenti de eadem piscinâ. Quamvis enim de hac vetu Scriptura nihil aperte dicat, insinuat tamen piscinam hanc 1. 2 Paralip. cap. 4, quando meminit marie Janei, ter et mille metretas sive batos continentis, et decem concharum quinque ad dexteram, et quinque ad sinistram positus, nobis scipio incogniti, quin id est historicâ veritate talis facti, quod unum narrat, et alii omittunt, dubitare facit, saltem si scriptor in his quæ ab aliis omissa sunt, omnem prorsus fidem meretur, illaque non solum non repugnant, sed etiam tibi, cui tribuantur, validè convenientia sunt. Quamvis ergo solus Joannes paralyticum illum apud Probaticam piscinam à Christo sanatum fuisse referit, tamen, cum et S. Evangelista etiam ut historicus omnem fidem mereatur, et non inconvenienter haec

(1) Vida Cl. Thomam Carboni, loc. cit. p. 402.

(2) De locis hebraicis, v. *Bethsada*.

(3) Rectè dicit S. Hieronymus, quod *piscina Probatica* interpretari possit: *Piscina petraea.* Nam, ut Cadmus in suo Dictionario Biblico eruditus observat, *piscina Probatica* lotionis ovium et hircorum ad usum sacrificiorum destinata erat; unde nomen *Probatica* ex greco, πετραιον, etiis, vcl. *petrus*.

ficia offerenda. Ideo enim opus erat conceptaculis aquarum: quae per subterranea effunderentur loca, et aperte Aristaeas, lib. de 70 Interp. ad Philocratem, horum conceptacorum meminit, his verbis: « Aquarum verò receptacula, quae plurima ad diluvium jugularatum hostiarum sanguinem funduntur, comodis locis oculuntur... Sed mirabilis est, et ferè inenarrabile, subterraneorum conceptacorum magnitudo, quae ad quinque usque stadia per circuitum templi cuncta penetrat; plumbea ad ea fistulae quamque per muros ac templi solum, quibus omnia abluantur mundantur, descendunt. Sunt et apud aræ basim frequentes aperture, omnibus (nisi his qui ministrant) incognite, quarum influxu ad impetu omnis ex hostiarum multitudine crux purgetur. Receptaculum autem aquarum multitudinem per hunc modum conjectavimus. Nam cùm nos stadia quatuor ultra urbem duxissent ad quendam locum, iubent nos subterfluentum undarum sonitum audire; qui mihi quidem magnum vasorum confluxus visus est. » Itæ Aristaeas. Ex ejus verbis, ut Salmeron recte observat, coniuncti facili accidisse potuisse, ut aquæ illæ per occultas fistulas in piscinam Probatum influerent, atque iterum ex eâ per alios meatus extra urbem effundenterent.

77. Ad secundum, resp. Woolstonum inepit conqueri, quid circumstantie, quas ipse recenset, non fuerint à S. Joanne commemorante. Nam, ut Joecherus in examine Paralogismorum Thome Woolstoni de miraculis Christi, dissert. 5, num. 4, contra generaliter illam Woolstoni propositionem, *Evangelistas minus diminutæ nobis miracula Christi referre, recte observavit: s. Sufficiunt circumstantiarum commercioratio sit, è fine historiographi dijudicandus est.* Quod si ille prolixos et completos commentarios molitur, prorsus nihil prætermittere debet; ad quam legem nequitam astringit, quæ modo comprehendit meditatur. Justa de operibus Christi volumina concedere, Apostolis non erat in animo, quippe quibus capiendis mundus non sufficeret (Joan. 21, 25); ad compendium autem nihil amplius requiritur, cum cumpromissi si ea, quis tradunt ad formandas de rebus gestis notiones, sunt sint aptæ; quod de quovis miraculorum (Christi) speciationi evincit potest.... Si Evangeliorum conditoris sunt testes fide digni, sufficit eos commemorare, claudos, cœcos et alios alijs morbis vexatos homines, Christum adisse. Si hanc eis laudem denegamus, neque prolixior morborum descriptio istem conciliatura est fidem. » Ita Joecherus. Igitur necesse non fuit ut Evangelista narrans prodigiosas sanationes paralyticæ ad Probatum piscinam, illas, quas Woolstonus recenset, circumstantias commemoret. Quandoquidem et veritatem illius miraculi à Christo patrati necesse haud erat nōsse, quo determinato tempore, quæcibz Angelus descendenter, ut aquas moveret, et num plures vel pauciores antea sanati essent. Expressit tamen S. Joannes ea qua ad miraculum illud, quod ibi enarrare sibi propositus, rīti descripendum oppido conducebat. Sic

diuturnam infirmitatem illius paralyticæ à Christo sanati refert, dicens Joan. 5, 5: *Erat autem quidam homo ibi, trigesita et octo annos habens, in infirmitate sud.* Et Probatum piscinam cum omnibus circumstantiis accuratè describit: « Que quidem describitur, inquit S. Thomas, Lectione 1 in Joan. cap. 5, ex quatuor scilicet ex nomine, ex dispositione, ex inhabitatione, et ex virtute. Ex nomine quidem, cum dixit: *Probatica piscina.* Probatum enim græce ovis dicuntur. Probatica ergo piscina quasi ovaria dicuntur, ex eo quod sacerdotes cadavera bestiarum, et præcipue ovium, quæ ut plurimum in sacrificiis offerabantur, ibi abluabantur.... Ex dispositione autem describitur, quia erat quinque porticus habens; scilicet per circuitum, ut multi sacerdotes absque impedimento commodè starent ad lavandum cadavera bestiarum.... Ex inhabitatione autem describitur, quia in his, scilicet porticibus, jacebat multitudo magna. Cuius lateralis ratio est propter occursum omnium infirmorum ad virtutem aquæ.... Ex virtute vero describitur piscina, quia sanat ab omni infirmitate corporali ex virtute Angeli descendentes. Et idem dicit: *Angels autem Domini descendebat secundum tempus in plici nam, et movebat aqua.* »

78. Ad tertium, resp.: Si qui erant, qui hojusmodi infirmitate laborarent, ut per se in aquas intrare non valerent, aliorum ope hoc consequi poterant. Ille languidus, quem Christi sanavit, hominem se non habere solebat, à quo in piscinam mitteretur, quando aqua illius turbata foret, Joan. 5, 7. Extraordinarium autem patientie exemplum hunc languidum alii praebuisse, dum per spatium trigesita et octo annorum exceptavit, ut sanaretur, negari quidem non potest; idem tame diei non debet, impossibile fuisse, ut tanto intervallo temporis patientia illius non frangatur. Et revera patientie se semper habuisse, inde quoque merito conjice potest, quia per miraculum à Christo tam misericorditer ac statim sanatus est.

79. Ad quartum, resp. et dico, enormem prorsus Woolstoni esse impudentiam, quæ rationem agendorum ipsi Christo præscribere ausus est. Verum, quia inepit hunc paralyticum à Christo sanatum non esse, inde inferat, quia non omnes curati sunt, nunc expediamus. Ponamus, unum è multis, qui ad supplicium damnati sunt, regis clementi liberatum esse, quia, ex. gr., rex aliquid speciale in eo perspexit, quod ad misericordiam illum incinaverit. Certe tunc mala eset hæc argumentatio: Rex, licet possit, non omnes, qui ad supplicium damnati sunt, liberavit: ergo neque istum liberatum esse dici debet. Hojusmodi autem argumentatio illa est, quæ utitur Woolstonus. Sed quoniam chariti Christi adversari asservat, unum duaxat ad piscinam illum fuisse à Christo sanatum; beneficentiam regis tantum fuisse ponamus, sepius etiam non rogatus miseris open tulerit, rogatus verò omnium, qui obliterantur, indigentis prospexit; tamen aliquando unius tantum necessitatibus subvenient, quia, ex. gr., suâ ope eum peculiariter dignum esse videt, ceteros autem, ob certam aliquam causam, præ-

tererit. Quæro, an talis rex misericordia prædictus non esse dicendus est? Bella sanè haec foret illatio! Applicemus jam hanc paritatem ad Christi Domini gesti beneficentiam. Christus fuit, qui, dum castella et civitates circuivit, curauit omnem languorem, et omnem infirmitatem, Matth. 9, 55; cuius fibratim vestimentis... quicunque teigerunt, salvi facti sunt, Matth. 14, 56; ad quem accesserunt, turba multa, habentes secum mutos, cœcos, claudos, debiles, et alios mutos; et proferunt eam ad pedes ejus et curauit eos, Matth. 15, 30; septem panibus, panisque pisibus, quatuor millia hominum satiat, ibidem, 58, aliaque beneficentissima securi charitas argumentum evidensim exhibuit; attamen apud Probatum piscinam unum tantum hominem ob aliquam rationem speciem, quam divinitus perspectat habuit, sanavit; ergo non fuit insigni charitate prædictus. En Woolstoni illuminatione non minus impianum, quā primis logicæ regulis repugnat.

80. Ad quintum resp., non nisi ab homine pertinacissimo aut emotu mentis, negari posse, paralyticum illum à Christo prodigiæ sanatum esse. Quandoquidem per hoc, quod Jesus illi dixit: *Surge, tolle gravatum tuum, et ambula,* statim sanus factus est, quavis infirmitas tunc inveniatur in illo esset, ut à triginta octo annis camidem sustineret. Tunc autem vidisse Christum, hominem naturaliter ab infirmitate convalescere, delirans Woolstoni commentum est. Quis enim credit, quod ex infirmitate trigesita et octo annorum homo naturaliter, absque remedio, in isti oculi repente convalescerit, idque Christus (juxta Woolstonum purus nihil) continuo senserit? Quis, inquam, hoc credat, presertim cùm ipse qui sanitatem acquisivit, non aliis mediis, sed virtute Christi sanitatem se acquisivit palam et coram omnibus professo fuerit, et nemo Iudeorum exiterit qui contradicet; inò ipso rei veritate convicti, cùm miraculum à Christo revera factum fuisse negare non possent, arguendi illum occasionem inde accepere, quod hominem die sabbati curasset? Joan. 5, 16.

81. Ad sextum resp. et dico, non satis constare quid Woolstonus velit, quando querit quomodo per Jerosolymitanum magistratum factum fuerit, ut infirmiores tantum Probatice piscine beneficio fruerentur? Ceterum illud rationi conveniens esse dicimus, alij hæc de re à Jerosolymano magistratu fuisse constitutum, sed unicuique permisum, ut, prout vellet, atque indigere, suam salutem per illas aquas recuperare conaretur; unde ibi jacebat multitudo magna languientium, cœcorum, claudorum, aridorum, expeditantium aquæ motu, ibid. v. 5.

82. Quæres XX: *An illuminatio hominis à nativitate cœci à Christo facta (Joan. cap. 9) fuerit verum miraculum.*—Res. affirmativa. Nam 1° certum est, quod hoc Christi factum fuerit publicum, et universæ civitatis notum. Hominem enim illum à nativitate eum fuisse, non solum testi sunt parentes ejus, Joan. 9, 20, sed omnibus id notum erat, cùm in publico loco sedere consuetus illæ à qualibet transeunte tanquam

homo cœcus à nativitate eleemosynam peteret, ibid. v. 8. 2° Ipse adeò Pharisei auditio hoc prodigio in admirationem rapti sunt, ita ut schisma inter eos oriretur, et aliqui ex illis dicerent, ibid. v. 16: *Quomodo potest homo peccator hæc signa facere?* 3° Post institutam etiam judicalem hujus facit cognitionem, Pharisei, et ipsi cœci et parentum ejus testimonio convicti, deprehenderunt, hunc hominem revera fuisse à nativitate eum, et à Christo illuminationem. 4° Unde hi ipsi jurati hostes Christi veritatem miraculi negare non poteré; nihil enim aliud contra factum istud dicebant, quām: *Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit;* ibid. Nam in die sabbati hunc cœcum Christus illuminavit. Cūm igitur de veritate aliorum facti certissime constat, quando illud non solum ex testimonio fame publice, sed etiam ex confessione eorum qui id quām maximè velint non contingere, revera contigit, manifestè consequitur, illam miraculosam illuminationem hominis à nativitate cœci à Christo certissime fuisse peractam.

83. Sed audiamus quid increduli, præcipue Woolstonis, contra hoc miraculum opponat, ejusque impias cavillationes refutemus. Iguit scriptor iste anglicanus dñe. 1 et 4, *On the miracles,* sequentia opponit: 1° Oculi, inquit, multiplicibus morbis obnoxii sunt, quorum ali natura atque arte curari possunt, ali non. Inde verò est, ut certò definiiri non possit, num cœcos, cui facultatem videndi (Joan. cap. 9) Christum contulisse legitur, per miraculum sanatus fuerit; non enim certò constat, utrum cœctis illa oculorum natura vel arte depelli non poterit. 2° Evidem, si Jesus nullis adhibitis remediis fecisset ut homo illæ statim videtur, tunc miraculo locus esse possit; at cùm humanis usus sit remedii, atque ut oculos cœci aperiret, sputo atque into linierit, et deinde aqua abludens curaverit, eo ipso dicendum est, nihil per miraculum ab eo fuisse gestum. 3° Aliunde autem res ista est omnino incredibilis, prout eam à Joanne peractam esse narratur; nam lumen sputo commixtum quomodo tandem pro oculis salutare remedium esse potest? 4° Unde dicendum est Christum ab remedii medicina secretò recurrisse, et cùm aliquid balsamicum aptum ad depellendam cœctitatem in ore teneret, salivæ eodem balsamico jam imbuta oculos cœci linivit, ut sic operaretur, quod operatus per miraculum fuisse jactantur. Hucusque Woolstonus.

Verum resp. ad primum. Etiam nos fatemur, nonnullos morbos oculorum natura atque arte curari possent, alios non item. At hunc, de quo loquimur, natura et arte curari potuisse, quoniam Woolstonus probat. Profecto à sculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cœci nati, Joan. 9, 52, ut etiam in arte medica peritos consentiant (1); ergo arte vel in dextrâ à cœctate curari non potuit.

Ad secundum dicendum, adhibitis remediis tunc solum veritatem miraculi enervari, quando illa vim

(1) Ita Joecherus altera dissert. de Examine Paralogismorum Thome Woolstoni de Miraculis Christi, num. 2.

naturalem aut proportionem congenitam in se continent ad producendum effectum; fatente autem ipso Woolstono lutum sputo commixtum, quod Christus in curando hoc ecce adhibuit, depellende cecitati obest potius quam prodest. Ergo quavis Christus memorata remedia adhibuerit, tamen eurationem per miraculum factam fuisse dici debet.

Neque nobis opponant increduli (1) autoritatem celebrii medici ocularii D. Gendron, qui ad depellendos morbos oculorum septis nullum alium remedium prescrivit, quam usum communis balnei, aut lotionis; fermè sicut Christus cœcum illum jussit lotione ut: *Vade, lava in natatoria Siloe... Abi ergo, et laetit, et venit videns*, Joan. 9, 7.—*Resp. enim, et dico*. D. Gendron utique iis qui oculorum inflammatione laborabant, nil nisi usum frigide præscriptisse, sed eacos à nativitate hoc remedio curare nunquam tentavit. Ceterum Christus cœcum à nativitate poterat quidem solo verbo curare, ut sanavit cœcum prope Jericho, Luc. 18, 42, 45, aut solo attactu visum restituere, ut fecit cum duobus cœciis, Matthæus teste, cap. 9; voluit autem pro sanctissimâ sua voluntate, quando hominem à nativitate cœcum curavit, mediis quibusdam et instrumentis ut: *Facit lutum ex sputo, et linitum super oculos ejus, et dicit: Vade, lava in natatoria Siloe*, non quasi virtute naturali horum mediorum caco restituendum esset lumen oculorum, sed ex aliis sapientissimis causis, quarum plures resensi Salmeron (2), et nominativus causam, cur cœcum illum ad natatoria Siloe miserit, cum D. Thomâ, lect. 4 in Joan. cap. 9, assignat istam, ut illustrior esset omnibus hujus cœci fides et obedientia, nihil detrectantis corum que à Christo jubehantur, et ut novitas spectaculi, et mora longioris itineris plures miraculi testes evocaret. D. Angelicus addit' adhuc aliam causam, scilicet ut confutetur Judeorum durities: *nam op̄tebat, inquit, hunc cœcum videntem ad natatorium Siloe transire civitatem, ut sic omnes viderent eum cœcum eum, lutum super oculos habentem, et redecentem, vīsa suo restituō*.

Ad tertium. Negari non potest, incredibilem omnino videri debere Joannis narrationem, si illi mirabiliter ilam hominis à nativitate exel eurationem vel ad sputum luto commixtum, aut ad quaslibet alias vires naturales referret; sed sicut alia Christi prodigiosa facta, si etiam hœc divina Jesu Christi virtutis adserbit, utpote quem non semel verum Deum esse profiteretur, et divitiam suam miraculis confirmasse, non in loco (5) statutus.

Ad quartum dico, Wolstonum sine omni ratione aliquid asserere, de quo nec minimam habere potest conjecturam; certè Pharisæi rem hanc examinavint,

(1) Vide Cl. Bullet, Réponses critiques, tom. 5, pag. 357 edit. an. 1819.

(2) Tomo 6, tractat 6 de Miraculis Christi, pag. 233 et 234.

(3) Sic Joan. 5, 86, Christus ad Judeos ait: *Ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibeo de me, quia Pater misit me*. Vide etiam Joan. cap. 14, v. 11 et 42, cap. 10, v. 37, 38; cap. 11, v. 4; cap. 15, v. 24.

qui illum adhibuit arcani remedii vestigium vel à longè deprehenderent. Dein, numquid inveteratum adū malum, quale est cœctis à nativitate existens, unico balsami affriet, tam cito sanari potuisse? Aut cur denum Christus balsamo opus habuisset, qui et absentem centuriōn paralyticum puerum sanavit, et alios presentes solè voce in pristinam sanitatem restituit; ut sequenti scholla mox videbimus:

84. Schollion. Quod singulari divina providentia consilio plerisque incredulus accidit, ut sibi frequenter contradicat, et sine coherentia doctrine loquantur, id et etiam in impugnanda Christi miracula Woolstono contigit. Nam eurationem hominis à nativitate cœci, Joan. cap. 9, negat fuisse verè miraculosum ex ea ratione; quia Christus in sanatione hujus cœci humanum, ut ille, usus est remedii; et simili tamen ipso fatur, lutum sputo commixtum potius ad inducendam quam ad depellendam cœctatem conducere. Præterea, disertis verbis fatetur, quod sanationem homini a nativitate cœci ratio miraculi conceperit; si illa sine aliis remedii sola Christi voce fuisse potest. Omnes igitur illos effectus (si consequentiam doctrina servare velet) tanquam verè miraculosos debet admittere, quos Christus solo vocis suæ imperio prodixit, cuiusmodi non pauci ab Evangelistis recentur (1). Quomodo vero Woolstonus poterit facultatem vera patrandi miraculi concedere Christo, hoc est, illi, quem cœu callidum impostorem in factis ab ipso editis toties et tam impudenter traducit? En turpes et manifestas contradictiones hominis increduli et impudici.

85. Queres XXI: *An resuscitatio Lazari mortui* (Joan. cap. 11) *fuerit vera miraculum?* — *Resp. affirmativa*. Nam quidquid in contrarium opponunt Woolstonus, Herus, Rousseau, aliique increduli, sunt mera comments, absque ulla probabili argumento confita, prout ex predictis patet.

87. Itaque larvatus Horus hanc resuscitationem nihil aliud fuisse communisicitur, quam fraudulentam comediam à Lazaro ac hujus sororibus Maria et Martha ex condito adorantam; ut sic Christo speciale favorem exhiberent, aut eidem exanimiam estimantem ne et auctoritatem conciliarent tanquam viru thaumaturgo, qui hominem jam quatuor diebus mortuum ad vitam revocasset. Horo autem hæc in fabula constituta Woolstonus faciem prestat, qui pariter omnes circumstantias resuscitationis Lazari, prout à S. Joanne referuntur, de fraude et impostura suspectas bet, prout ex predictis patet.

88. Itaque larvatus Horus hanc resuscitationem nihil aliud fuisse communisicitur, quam fraudulentam comediam à Lazaro ac hujus sororibus Maria et Martha ex condito adorantam; ut sic Christo speciale favorem exhiberent, aut eidem exanimiam estimantem ne et auctoritatem conciliarent tanquam viru thaumaturgo, qui hominem jam quatuor diebus mortuum ad vitam revocasset. Horo autem hæc in fabula constituta Woolstonus faciem prestat, qui pariter omnes circumstantias resuscitationis Lazari, prout à S. Joanne referuntur, de fraude et impostura suspectas bet. Verum nullum proorsus est probable fundi-

(1) Sic Christus, 1° homini caco atque nuto, Math. 12, nullā facta mentione adhibitorum remediorum, usum oculorum simili et lingue contulit. 2° Apud eundem Mathæum cap. 8, v. 13, Christus absens paralyticum centuriōn puerum sanavit, et ibidem v. 26, imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. 3° Apud Marcam 10, 52, Christus solo verbo suo facultatem cœco Bartimeo, tribuit. 4° Apud Lucam 6, 40, homini, qui manum habebat aridam dictu Christus: *Extende manum tuam, et extendit;* et restituta est manus ejus. 5° Apud Joannem 11, 45 et 44, Christus voce magna clamavit: *Lazare, veni foras;* et statim prodit, qui fuerat mortuus.

mentum hujus suspicionis. Quis enim credit Lazarum permisso ligari pedes et manus suas institis; faciem verò involvi sudario, sieque se in speluncā, lapide superimposito per quadrivium includi (1), eā de causa, ut multissimi impostoris au fanatici hominis auctoritatē tanquam viri thaumaturgi prœmoveat?

86. Sed instant Woolstonus et Herus, ac quæstionem movent, cur Matthæus, Marcus, et Lucas, qui sum Evangeliū ante Joannem scriperunt, de miraculo resuscitati à morte Lazari altum silent, eum tamen hoc miraculum, si revera factum fuisset, unum ex præclarissimis foret, et memorat Evangelistæ sibi id propositur, ut Christi gloria et potestus toti mundo manifestatur? Numquid hæc frans latet, dōm facientibus prioribus Evangelistis de resurrectione Iasari, solus Joannes, et in extrema senectute sibi, et post mortem corum qui hujus resurrectionis testes esse potuerunt, eandem publicavit? — R.: Falsum omnino est, ut nūm 76 dixi, fidem alicuius auctoris ex solim de causâ suspectam reddi, quia aliqua facta commemorat, que alii eadem de re scribentes omiserunt; alia enim pauci admodum scriptores, seu sacri, seu profani, darentur, qui omnem mereantur fidem. Tunc igitur suspicionis locus esse potest, si illi, qui de eadem re scriperunt, omnī exactè narrasse se testentur; hujusmodi autem assertione in nullo ex tribus illis prioribus Evangelistis reperiatur. Quamvis enim multa multa de Christo distinctè referant, non pauca tamen de factis ipsius generatim tantum indicant, ut videre est in Evangelio Matthæi, capib. 8, 9, 14; Marci, capib. 1, 5, 6; et Luca, capib. 4, 7. Accedit, quod Joannes peculiares rationes poterint inducere, ut miraculum resuscitati Lazarī, quod alii Evangelistæ omiserunt, specialiter refert. Atque probabiles ejusmodi rationes commemora. Bibliotheca Britanicæ auctor Observationum in capite undecimum S. Joannis, ubi hanc, de quâ agimus, Woolstoni objectionem refutat. Una ex his rationibus est, quia eo tempore, quæ tres priores Evangelistæ scripserunt, erat certa et pernivata hujus miraculi notitia apud omnes Judeos; illud enim patrum est Christo coram multis, qui etiam ex Ierosolyma, à quâ Bethania non distabat nisi quasi stadiis quindecim S. Joannis, ubi hanc, de quâ agimus, Woolstoni objectionem refutat. Una ex his rationibus est, quia eo tempore, quæ tres priores Evangelistæ scripserunt, erat certa et pernivata hujus miraculi notitia apud omnes Judeos; illud enim patrum est Christo coram multis, qui etiam ex Ierosolyma, à quâ Bethania non distabat nisi quasi stadiis quindecim S. Joannis, ubi hanc, de quâ agimus, Woolstoni objectionem refutat. Una ex his rationibus est, quia eo tempore, quæ tres priores Evangelistæ scripserunt, erat certa et pernivata hujus miraculi notitia apud omnes Judeos; illud enim patrum est Christo coram multis, qui etiam ex Ierosolyma, à quâ Bethania non distabat nisi quasi stadiis quindecim S. Joannis, ubi hanc, de quâ agimus, Woolstoni objectionem refutat.

87. Sed instant uterius Woolstonus, et in resuscitatione Lazari fraudem intercessisse suspicatur, quia Judei, auditio hoc miraculo, tanto furore contra Jesum et Lazarum insisterexerunt, ut eos occidere cogitarent, verisimiliter ob impostoram in hæc resuscitatione detectam; qua suspicio inde confirmatur, quia Christus post patratum hoc miraculum *jam non in palam ambulabat apud Judeos*, sed autogit in Ephrem, et ibi morabatur cum discipulis suis. — *Resp.* et dico, vanam et implam esse hanc Woolstoni suspicionem. Nam S. Chrysostomus, homil. 66, alia 65 in Joan., non unam duntaxat rationem affert, cur hoc miraculo non fiet, sed verè patrato, contra Lazarum atque Christum animi Judeorum tantopér iniitati fuerint. Atque, inquit laudatus S. Peter, multa signa fecerat Jesus, sed nullum eos (Judeos) ita effraverat, non paralyticos, non cœcūs curati. Hoc enim (miraculum Lazarī resuscitati) natura admirabilissimum erat, et post multa factum, et mirandum erat mortuum quadrupedum ambulante et loquentem videre.... Præterea illi (ob paralyticum in die sabbati ad Probatum piscinam, Joan. c. 5, sanatum, et ob cœcum à nativitate, Joan. c. 9, pariter sabato illuminatum) de violato sabbato accusabant eum (Christum)..... Hic verò, quia nihil poterant criminis affere, contra suscitatum machinantur. Neque poterant hic dicere, ipsum (Christum) esse Patri adversarium; precastio enim (quam Joan. c. 41, 41 et 42, ante resuscitationem Lazarī ad Patrem divinum fundebat) cohiebat illos. Quoniam igitur sublata erat assidua illa accusandi materia, signum conspicuum erat, ad cedone feruntur. Verum, ut utar S. Augustini verbis ad finem tractatis 50 in Joan. cap. 12: « O stulta cogitatio, et cœca sevitia! Domini noster Christus, qui suscitare potuit mortuum, non posset occidere? Quando Lazarus inferbatus necem, numquid auferebat Dominus potestatem? » Cum autem tempus passionis nondum advenisset,

(1) Joan. 11, v. 53. *... in morte amorsim patitur* dicitur.
(2) Joan. 12, v. 10.

Idcirco mirandum non est, quod Christus post patratum hoc miraculum a Iudeis se subtraxerit, et abiecto in regionem juxta desertum, in civitatem que dicitur Ephrem, ne a Iudeis caperetur. Falsissimum autem est, quod propter imposturam in resuscitando Lazarum commissam et detectam aufergerit, ut Woolstonus impie suspicatur. Numquid enim Christus post non multos dies e civitate Ephrem Bethaniam rursus rediit, Joan. 12, 1, ubi Lazarus fuerit mortuus? Nonne ibi una cum Lazarus simili cœnauit, ibid. v. 1? Nonne cognovit turba multa, quia illic est; et venerunt non propter Iesum tantum, sed ut Lazarum vidarent, quem suscitauit a mortuis, ibid. v. 9? Nonne turba multa quevenient ad diem festum, cum audissent quia venit Iesus Ierosolymam, accepserant ramos palmarum et processerunt obviam ei, et clamabant: Hosanna, benedicetus, qui venit in nomine Domini, rex Israel.... Testimonium ergo perhibebat turba, quae erat eis ex quando Lazarum vocavit de monumento, et suscitauit eum a mortuis. Propterea et obviam ei venit turba, quia audierunt eum facisse hos signum. Solus ergo Woolstonus adeo impudens erat, ut affirmare auderet, Christum in civitatem Ephrem aufugisse eis a causâ, quod impostura, quam in resuscitatione Lazarii adhuc susscit, detecta fuerit.

88. Corollarium. Causa, cur principes sacerdotum non cederint in Christum, post patratu ab eo tanta miracula, ex gr., illuminati hominis a nativitate cœci, Lazarus a mortuis revocati, etc., non erat, quia horum miraculorum veritas merito erat suspecta, sed invidia de Christi gloria propter hæc ipsa miracula, ex quâ sibi et rebus suis quam maximè timebant. Unde post Lazarum à Christo resuscitatum dixerit, Joan. 44, 47: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?*

89. Postquam Woolstonum et Horum, qui resuscitationem Lazarus fuisse factum fraudulentem suspicantur, refutavimus, agendum jam contra famosum Rousseau, qui hoc miraculum alio ex capite impugnat. Contendit, in hoc prodigio appreterer tali omnia contingisse naturaliter. Lazarus, inquit, non erat quidem mortuus, sed tamen sensibus verè destitutus; Jesus autem, dum voce magnâ clamavit: *Lazare, veni foras,* hæc inclinatione illum ex deliquio excitavit, et ista exortatio habebat à circumstantibus pro resuscitatione a mortuis. Verum resp. et cum Cl. Bullet contrahanc commentarii explicationem memorati deitate opono sequentia. 1^a Sorores Lazarii Martha et Maria fratrem suum tenerimè amabant; ergo non est verisimile, quod eum vivum monumentum includi permisirent, nondum de ejus morte plenè certa. Amor enim est validè sollicitus et solei in indagando un amicus vero sit mortuus. 2^a Post diuturnum deliquium, maxime si ex precedente morbo sit ortum, vires non nisi tardè recuperantur; sed Lazarus, quanprimum è monumento à Iesu evocatus est, statim prodiit ad ligatus pedes et manus institi, ibid. v. 44. 3^a Corpus Lazarus, juxta testimonium Marthæ, jam fetebat, ibid. v. 39, cum Jesus eum resuscitaret. At hic fotor, qui ex inchoata prefatione oritur, juxta confessionem om-

nium medicorum, est certum ac irrefragabile signum mortis. 4^a Iudei, qui resuscitationem Lazarri presentes spectarunt, erant convicti de veritate hujus miraculi. Certè nullus legitur dubitasse an Lazarus verè fuerit mortuus; nec ipsi pharisei auditio hoc miraculo ausi sunt illud negare, aut dubitando in veritatem illius inquirere, sicut fecerant, Joan. cap. 9, in stationem hominis à nativitate cœci callidè investigando.

90. Verum instat Rousseau, et ait: *Fieri potest aliquem non verè, sed tantum putatim esse mortuam.* Vide hæc de re. Bruhier. At Lazarus jam quadruplè erat sepultus. Verum esse esse primus, qui vivens sepultus est... Jam factebat, unde hoc sciens? Soror ipsum id dixit. Siccine hæc gitur tota probatio est? Sed nonna terror et consternatio eadem verba cuiilibet feminae suggerere potuerint, etiam si non fuissent vera? *Iesus clamat, et Lazarus prodiit foras.* Verum attendite, ne male concludatis; de physica enim impossibilitate hic agitur, > Huc memorus deista.

Resp. et dico, nos domino Bruhier facile concedere, quod interdum homines nondum verè mortui sepulti fuerint; sed ipse D. Bruhier cum omnibus illis artis medicea peritis non diffutet, quod mortuus fotor, qui coepit putredinus effectus est, certum mortuus indicium sit. Jam verò talis erat conditio corporis Lazarri, cum à Iesu resuscitaretur. Femina quidem erat, nimirum Martha, soror Lazarri, que hunc *jam facte* dixit; sed id dixit ad Iesum, in quem tanquam verum Messiam et Filium Dei vivi credebat, ibid. v. 27; ac cui prolinetiri, aut rem dubium indicare tanquam certam minimè fuisse ausa. Præterea id dixit, præsentibus multis Judeis, qui de veritate hujus assertioris ex propriâ experientia facile convinci poterunt. Spelunca enim, in quibus Iudei suos sepelire solebant, non erant hermetice (ut logimur), seu arcessimè clausæ, per se ombovoluto quadam magno lapide obtectæ, per cuius tenues fissuras odor cadaverum facili et saltem aliquantum evaporare poterat. Quare Martha, que per intervallo temporis ad specum illam ibat, fratri sui obitum deflebat, et Iudei eidem speluncæ approquinantes, mortuaem odorem defuncti facile advertebant.

Porro *et Lazarus prodiit foras.* Verum attendite (monet Rousseau) ne male concludatis; de physica enim impossibilitate agitur. Fatente igitur ipso hoc famoso deista physico, impossibile est, ad eō sine miraculo fieri nequit, ut homo, qui per quatuor aut quinque dies sensibus destitutus jacet, solis alta voce prolatis tribus verbis ad se redeat. Unde ideo deista etiam fateatur necesse est, resuscitationem Lazarri solis his tribus verbis Jesu atque clamantis: *Lazare, veni foras,* factam fuisse miraculosam.

91. Scholion I. Postquam Lazarus à Christo ad vitam resuscitatus est, adhuc multos annos vixit. Sic ex antiquâ traditione testatur S. Epiphanius, 1. 2 adversus Haereses, heresi 66, num. 54, dicens: *Et no quis*

putet Lazarum (à Christo ad vitam resuscitatum) statim rursus mortuum esse; ostendit enim clarè sanctum Evangelium (Joan. 12, 2) quod discubebat postea Jesus, et Lazarus discubebat cum ipso. Sed et in traditionib[us] invenimus, quod tringita annorum tunc erat Lazarus, quando est suscitatus. Postquam verò suscitatus est, aliis tringita annos vixit.

92. Scholion II. Sicut de miraculo resuscitati Lazarri contra Woolstonum, aliosque incredulos multa diximus; ita similiter illi viduae resuscitatio juxta portam civitatis Nain, Luc. cap. 7 et resuscitatio filia Jairi, Luc. cap. 8, à cavillis incredulorum modò vindicanda essent. Verum, ne præses lucubratio posse in nimia molem exrescat, sufficiat nobis, auctores, qui hoc insigniter presisterunt, indicasse. Tales sunt Thomas Carbone, et Udalric. Reiss. de veris falsisq[ue] Miraculis, part. 2, sect. 4, cap. 3, §§ 154, 160, scholion I et II.

93. Scholion III. Unus ex precipiis Miraculorum Christi Domini impugnatoribus fuit Woolstonus, Scriptor Anglicanus, quem supra scipius memoravimus. Is ferat enim denique extum habuit. Postquam enim in pluribus scriptis plenis audaciâ, mala fide, et impunitate, maximè verò in sex de miraculis Christi sermonibus haereses, et ineruditatis sue venenum effudit, eam ab causam anno 1721, expulsum fuit è Collegio Sidneo, in quo ad gradum Doctoratus nonquam admissus fuerat, et à Londinensi Magistrato captus, iudicatus, et condemnatus ut blasphemus, ac magna pecunie vi multelatus: quam cùm impar esset solvendo, ne vadem ultam invenerit, in carcere conjectus anno 1729, ibidem obiit anno 1735, post prater alios referunt Trevoltiani ad an. 1755, art. 10; et an. 1759, art. 24, et Andreas Spagnus florentinus de Miraculis, tom. 11, part. 5, cap. 6, num. 1087.

94. Queres XXII: *An peritas sit inter resuscitationes mortuorum, quos Christus ad vitam revocavit, et inter resuscitationes illorum, quos ethnici scriptores narrant opere deorum, aut mediis naturalibus à morte ad vitam revocatos fuisse?* — Resp.: Nullam prorsus esse hanc patritatem. Nam Michael Medina Hispanus, et in synodo Tridentinâ theologus Regius 1. 2 de rectâ in Deum Fide, cap. 7 ac Cl. Bullet, Réponses critiques, tom. 5, pag. 449, fuisse per varia exempla ostendunt, omnes illas resuscitationes ad invocationem falsorum déorum, aut simi operi supernaturali vere Numinis factas, quas scriptores ethnici referunt, fuisse (1), vel meras

(1) Sic, dñm Plato, L. 10 de Republicâ, narrat, Aerum genere Pamphylium post decem dies mortis sua integrum, incorrupto corpore repertum, repente resumpto spiritu revixisse, et quæ interim virerat, retulisse, hanc narrationem à prudenter politica Platoni fuisse confitam, expressa acribè. S. Justinus philosophus Platonicus, in Oratione paræticæ ad Gentes; idque inde fit verisimile, quia similiter exemplis, quæ apud vulgus ipsa sola narrantium autoritate vigorem obliterant. Plus ut solet frequenter quo homines vulgariter ejusmodi opinione in officio contineat. Neque oblitus, quod asserset se non apologetum narrare, sed veram historiam. Ipse est enim, qui L. 4 de Republicâ nonnumquam utili mendacio populum dicere, licetum existimat. Simile exemplum de fabulas et commenta, vel fuisse duntaxat phantasias resuscitationes et illusiones diabolicas, vel denique fuisse suscitaciones hominis solum appreterer mortui, ex gr., apoplexiæ, vel sincopâ affecti, in quo posteriori morbo plerisque non tantum totius corporis et universorum sensuum stupor incurrit; sed etiam arteriarum pulsus cessat, ita talis ager nihil à mortua differre videatur. Sunt etiam in feminis passiones, quæ historicas, seu iterales appellant, quibus affecte, mirâ quâdam ratione multum tempus quasi mortua jaecant.

Neque dicant increduli, id ipsum etiam de iis quos Christus ad vitam resuscitare videbatur, dici posse, videlicet eos non fuisse verè mortuos, sed duntaxat aliquo ex prædictis morbis stupefactos. Quero enim ex adversariis: Si ita res se habuit, cur Pharisæi catericu[m] infensissimi hostes Christi hoc ipsum ejus miraculus non opposuerent? Cur non apologeticos, aut synopticos, vel alio simili morbo corruptum dixerent Lazarum aut eos qui à Christo resuscitati fuisse? Cur, inquam, nisi quia sciverunt se hæc ratione tanquam mendaces et procaces sycophantas, qui rem manifestam calumniantur, ridentes esse à populo? An, qui in Beelzebub diemonia fugare, et rem cum diabolo Christum habere vociferabantur, in mortuorum suscitacione ab ipso factâ, naturales morbos, si potuerint, fuisse caustari? Adde, quod naturalis morbi suspicione omnino excludit, mortuorum suscitaciones à Christo nulla adhibito medicamine, sed solum ejus imperium fuisse factas. Impudentissimum enim esset dicere, naturali virtute Lazarum, filium vidue, aut Jairi pullam maligno humoru[m] consumptam ad se redisse, Christo nil per opem supernaturali conferente, nisi quis credit, optimum Servatorem cum morbis et humoribus iniuste pactum, ut tempus, quo essent discessuri, indicarent, atque adeo non prius illorum hominum suscitacionem Christum fuisse aggressum, quām consumptos esse humores, qui languorem efficerant, aptè cognoscere; sed et hoc non paruellâ Roma ab Apollonio Thyanco à morte ad vitam resuscitata, narrat Philostratus scriptor ethnicus; sed ipsem de veritate hujus rei dubitabit, dicens: *An Apollonus in hæc pueri adduc signum aliquod ritus deprendit, à medicis non observatum? (aut enim ex ejus causa vaporem ascendisse), vel an eam verè a morte ad vitam suscitaverit, nec à me, nec ab iis qui praesentes erant, facile decidi potest.* Imò ex tota Philostrati descriptione, ejusque loquendi modo sat clarè patet cum hanc resuscitionem non credidisse fuisse veram. Ait enim: *Hec pueri élites, videbatur mortuus, et Apollonus eamdem ἀρπάγης, expurgacib[us], que vox nil aliud significat, quācūm excitare à somno. Addit, ex ejusdem pueri, que videbatur mortuus, facie, deinde pluvia, vapores ascendisse, quod fieri non solet, nisi frigidâ decidens in corpus adhuc calidum et animatum, ubi proin aquens humor in evaporacionem resolvitur.* Denique, ut dixi, addit se non potuisse discernere, utrum verè fuerit mortua, necne. Plura de hoc exemplo, in quo increduli multum confidunt, disscribit Cl. Bullet, loc. cit. pag. 459, et nos ipsi supra, num. 57. Taceo alia ejusmodi exempla, seu possunt fabulas factæ resuscitatorum ad vitam ab ethnici scriptoribus commemoratas, quas vide apud Medinam et Bulletum loc. cit. refutatas.

yum esset divinitatis indicium, non premesso examine, nec applicatis prius medicinis scire exacte, quanta esset humorum periodus, et quando morbus finiretur.

95. Scholion I. Resuscitatio hominis verè mortui absque dubio miraculosa est. Id demonstratur ex sensu naturae communis à Deo omnibus hominibus indito (quem etiam constans experientia confirmat) de morte cuiusvis defuncti semper duratur, nisi nimis miraculum seu miraculosa resurrecção superveniat. Imò resuscitatio hominis verè mortui juxta communem sensum doctorum est miraculum strictè tale, superans vires totius nature creatae, etiam angelice. Unde S. Ambrosius, L. 4 in Lucam, cap. 4, circa finem ait: « Liberare à diabolo homines sed in verbo Dei possunt; resurrectionem mortui imperare, divine soli illi est potestas. »

Neque dicas: Ut mortuus ad vitam revocetur, alio opus non est, quam ut organa hominis destruta relictantur, et anima in corpus riti organizatione denuo reducatur; sed hoc utrumque angeli seu boni, seu male virtute sua naturali efficere possunt; ergo resuscitatio mortui non est miraculum strictè tale. — Resp.: Dist. maj.: Alio opus non est, quam ut anima in corpora reducatur quonadocunque, neg. ant.; ut reducatur ita, ut simul corpori verè et physice unitari, siue commercium inter corpus et animam restituatur, hecne proximè expedita fiat ad vitaliter operandum in et dependenter à corpore, conc. maj., et si dist. min., nego conc. Hanc coniugiam physicianam, et mutuum commercium vitale inter duas substantias, essentialiter diversas, corpus et animam, juxta constantem doctorum consensum nemo efficere aut restituere potest, nisi ens habens supremum in utrunque illam substantiam dominium, et utrinque perfections eminenter continens, id est, solus Deus; quippe talis conjunctionis et commercii restitutio insta nova creatio-

nis est.

96. Scholion II. Sic ut resuscitationes mortuorum à Christo factas, et inter prodigiosas suscitationes aliorum ab ethnici scriptoribus enarratas nulla est paritas; sic neque comparatio instituenda est inter alia natura: miracula, ex. gr., variae naturales sanaciones mortuorum, exercorum, paralyticorum, etc., ab ethnici vel alios profani scriptoribus recensitas, et inter miracula Christi sanantes mutos, cecos, paralyticos, etc., prout Cl. Bullet fuisse ostendit.

97. Scholion III. Quòd expulso demonum ex energiis à Christo facta, non fuerit naturalis, aut mera sanatio melancholia vel aliorum morborum, demonstrabit infra, sect. 5, num. 195, 198.

98. Queres XXIII: *Quasnam inepias et blasphemias increduli contra Christum effulant, quia demonibus in regione Gerasenorum permisit (Marci 5, 11, 14), ut in gregem porcorum ingressi, illos in mare precipitarent?*

— Resp.: Duos solum hie de disserentes incredulos in medium adducere juvat. Primus est dominus de Voltaire more solito ita jocatus: *Spectaculum jucundum sawe, videre diabulos, corpora pororum inressos;*

quos uno impetu, velut inequitanter in mare agant! Eo autem majorem id parit admirationem, quid in tota regione Gerzenorum, ntpote Iudea, nulli alterant poterit; et suillam gustare gravissime interdictum hunc genit esse. Rousseau verò ad hoc prodigium exclamat: Et haec sunt splendida argumenta pro missione Servatoris hominum! Super! virginis agor, et nescio ubi sum? Porro, ut ex dictis et dicendi constabit, horum, aliquorum incredulorum contra presentem, de quo agimus, Scriptura locum argumenta sunt sequentia.

99. Opponui I. Apud Judaos non alabantur porci, cum suillam gustare ipsis gravissime interdictum esset. Quomodo ergo in regione Gerasenorum grec porcorum (ut Marc. 5, 15, dicitur) precipitari potuit in mare ad duo militia, et suffocari? — Resp.: cum Cornelio à Lap., Comment. in Luc. 8, 32, et alii, atque hanc rem ita explico. Gadara (1) ubi haec egit Christus, erat quedam Judeorum, vel potius Galileorum civitas, qua tamen, teste Josepho Jud. (2), à Cesare data fuerat ad habitandum Syria et gentilibus, qui porcos alere poterant. Accedit, quid Judaei, qui Syris et gentilibus illi exiguo numero permixti erant, non quidem comedere, attamen alere poterent porcos, ut eos gentilibus venderent comedendos, vel ad alios honestos usus, ut iis romanos milites passarent, etc.

100. Oppon. II. Christus actum summe injustitiae commisisset, si ad duo millia porcorum ad Gerasenos pertinuerint, in mare precipitari à demonibus, et suffocari permisissent; ergo haec narratio evangelica vel veritati repugnat, vel sanctitati et sapientia Christi. — Resp. et quero ex adversariis, quomodo Jesus Christus Deus-Homo, *in quo inhabitat omnis plenitudo Divinitatis*, Coloss. 2, 9, et cujus sunt creature omnes, quomodo, inquit, actum injustitiae committere potuerit? Aut an non justissimas et sapientissimas causas habuit, brutorum illorum interitum permittendi? Sciebat se incusari conspiratione et commercii cum demonibus (Matth. 12, 21), quos ex corporibus energumenorum expulit; sciebat, quid non paci alii energumeni non à demoni vel demonibus obcessos, sed duntaxat naturali morbo melancholie, perturbate imaginationis, aliisque afflictos dicerent; volebat itaque tam his, quā illis manifesto quodam prodigo, ad quod obtemperaret, pudorem invenire. Praeterea non facit Creator injuriam possidenti, inquit S. Thomas 5 p. q. 44, art. 4, ad 2, si creaturā suā suo arbitrio utatur

(1) Gerasa et Gadara erat vel una civitas habens utrumque hic nomen, vel potius (ut Salomon constat) erant duae distinctae civitates, amba trans Jordanem non longe à se invicem dissitae; unde illa regio ab utrūque hīa civitate verisimiliter nomen traxit, ut promiscuè et Gerasenorum et Gadarenorum regio diceretur.

(2) L. 17 Antiq. Iudea, c. 15, Josephus appellat Gazam, Gadaram et Hippion graecizati instituti urbes, id est, gentilium urbes. Et l. 2 de Belllo Iudea, c. 4, ubi civitates, quibus Archelaus imperaret, à Cesare traditas memor, idipsum repetit, dicens: « Ceteras autem civitates Gazam, Gadaram, et Hippion, regno avulsas, Syrie Caesar adject. »

ad aliorum salutem. Hoc autem salutis stadium Salomon, Cornelius à Lap., aliquique celebrerimi interpretes agnoscent in subita et generali ruinâ immundi gregis factâ in regione Gerasenorum per invasionem demonum, ut scilicet Christus Dominus existentiam spiritum hoc modo sensibilem redderet Sadduceis, qui eam negabant (1), et quorum multi in Iudea erant; solebant actiones unius aut alterius demoni, per vim morbi cuiusdam particularis aut perturbatae imaginationis, etc., explicare; humc eventum eodem tempore in tunc multis bestiis contingentem, nullo quasit effugio eludere poterant.

101. Scholion. Non tantum una, sed multiplex sapientissima ratio seu causa à Salomon et aliis doctissimi interpretibus, ipsiusque SS. Patribus allegatur, ob quam Christus permisit demonibus, ut irent in porcos Gerasenos. 1° Ut ostenderet, se demonibus dominari, eosque sine uita licentia nihil posse. Unde eos contempnendo esse velut invalidos dicebat S. Antonius. 2° Ut patferet, quanta esset demonum copia, vis et malitia, et consequenter quanta esset Christi eos expellentes potestas et gloria. Ita S. Chrysostom., Theophylact., Euthymius. 5° Ut Sadduceorum (quemadmodum precep. num. dixi) negantur demones esse, errore hoc facto convinceret et confutare; ut etiam S. Hilarius in Matth. c. 8 observat. Addit Rupertus, teste Cornelio à Lap., Gerasenos fuisse Judeos, ac contra legem aliisque porcos, ac idcirco eorumdem animalium suffocatione fuisse punitus. Sed hanc rationem pauli ante, n. 99, ducit ipso Cornelio à Lap., rejicimus.

102. Corollarium. D. de Voltaire et Rousseau supra, n. 98, citati, ceterique increduli, dum memoratum Christi factum demonibus permittentis, ut in porcos Gerasenos irent, improbat tantum sanctitati et sapientia Dei-Homini summè contrarium, aperte probatum insciitam et malitiam suam, ut ex dictis abunde constat.

103. Quieres XXIV: *Quid respondendum deistis, Christianum calamitibus, quid (Matth. 21, 19, Marc. 11, 12, 14, 15 et 20) fielecum parentem fructibus, malodictio suo areficerit; cim tamen, teste ipsorum Marco, (loc. cit., v. 15) tum non esset TEMPUS FICORUM?* — Resp.: Qnamvis tūm non esset consuetum tempus fructorum, tamen etiam illa tempore, nempe verno, in Palestina aliquot ficus pendere ex arboreis solebant; prout illustris. Calone erudit ostendit. Unde Christus, cim vidisset à longè ficum habentem folia, venit si quid forte inventire in eā. Videtur nimis tum spectasse ad Michæe cap. 7, v. 1 et 2, locum, ubi propheta his verbis queritur: *Vx mihi, quis factus sum sic ut qui colligit in autumno racemos vindemine; non est botrus ad comedendum. Precoquas ficas desideravit anima mea. Perit sanctus de terra, et rectus in hominibus non est, etc.* Ita Jesus cum Iudeis: hi similes erant arbori luxuriantem frondium pompani preferenti, sed bonis

(1) Actor. 25, 8, ubi dicitur: *Sadducei enim dicunt, non esse resurrectionem, neque angelum, neque spiritum.*

fructibus parenti. Virtutem, pietatem, religionem in his quassivit; sed loco vere virtutis et religionis nil nisi folia externi cultus et ceremoniarum reperit; et idē illis maledixit, tanquam frusta occupantibus pinquissimam terram, ac leges externum duntaxat appratum ostentantibus.

Quare ad questionem ab incredulis, nominatum à Woolstono motam, cuius Christus, cuius sciret ficerum tempus non esse, eam tamen quassiverit in finecula, illicie parenti fructibus maledixerit et aridam reddit? Respondemus cum Patribus et interpretibus (1), Dominum, sicut parabolice multa alia dixit, sic et parabolice seu figuratè hoc fecisse, ut aliquip aliud significaret; mysterium autem, quod significatur, hoc fuit, quid cum Synagoga arbor esset à Deo in vinea suā plantata, fractumque in eā sapè quassisset et non inventisset, merita sit ut areficeret, et veteri lege abrogatur extingueretur.

Scholion. Altè animo suo infigunt deistis alii creduli illa S. Chrysostomi verba, homil. 68 in Matth., de finecula à Christo maledictâ ita loquentis: « Ne curiosè inquiras, nec dicas: Quomodo justè execicata ficus est, si tempus fructuum non era? Illa enim questo nucacissima est. Sed miraculum respice, mirare, et miraculorum patratori gloriam reficer. »

104. At opponenti adversarii, nullam arboris culpan fuisse, ntpote que anima ratione carens, non egit voluntate, verum necessitate naturali sterili facta est. — Resp.: Sed neque arbori pena illata est; sed solū, ut dixi, symbolum et figura erat puniente Synagoge. Apud hanc in rem ait S. Thomas, 5 part., quast. 44, art. 4, citatis modò citatum locum S. Chrys. his verbis: « Ad secundum dicendum, quod sicut Chrysostomus dixit super Matth. hom. 68: *Cum in plantis vel frutis aliquip tale Dominus operatur, non queras quia iter justè siccata est ficus, si tempus fructuum non erat; et hoc enim querere est ultime dementia, quia scilicet in talibus non invenitur culpa et pena; sed miraculum et inspicere, et admirare miraculati factorem.* »

105. Instat Woolstons, et querit: *Anne invito domino hujus arboris Christus potestatem habuerit, ficus ex ea colligendi, aut eam omnino maledicendi?* — Resp.: Haud dubie Dominus nature jux habet arborē destruendi, si voluerit, ad salutem et rectam institutionem hominum. Adhibito enim, talis mediū ad predictum finem omnino conveniens est divinæ bonitatis et sapientiae. Enimvero discipuli Christi ex destructione illius arboris facile poterant et debebant concidere atque ita ratioinari: Aridam reddit Jesu mo maledicto arborē: quā potens igitur et efficax erit ipsius maledictio in homines peccatores! Ficus tantum certis annis temporibus fructus ferre potest; hominē gratia adjutus, omni tempore honorum operum fructus proferre valet; que si gravi sociordia negligat, maledictionem divini Iudicis incurret.

(1) August. I. 2 Quest. evang. cap. 5. Origen., Hilar., Chrysost., Euthym., Maldon., Menochius, etc.